

Centerns valprogram 1976

Antaget av Centerns förtroenderåd i Borgholm den 13 augusti 1976.

Alla människors lika värde och rättigheter är grunden för centerpartiets politik. Denna jämlikhets- och trygghetsmålsättning kan förverkligas endast i ett decentraliserat samhälle.

En utgångspunkt för det politiska arbetet måste vara att till grund för välfärd och livskvalitet främja goda livsmiljöer, anpassade efter människornas förutsättningar och behov.

Alla politiska ställningstaganden måste utgå från jämställdhet mellan kvinnor och män.

Kristen livsåskådning och humanism representerar en uppfattning om människovärdet som utgör en omistlig tillgång för vårt samhälle.

Centerpartiet slår vakt om denna samhällsetiska grund.

Trygghet och jämlikhet

Viktigast i socialpolitiken är en god grundtrygghet, lika för alla. Därför har centern varit pådrivande i fråga om folkpensionerna, stödet till barnfamiljerna, vårdpolitiken, en allmän arbetslöshetsförsäkring och förbättringar för låginkomstgrupperna. Den sänkta pensionsåldern är ett centerinitiativ. Riksdagsbeslutet om sänkt pensionsålder har tillkommit efter ett mångårigt arbete från centern. I centerns socialpolitiska program föreslås lag om ekonomisk trygghet, som skall garantera alla ekonomisk grundtrygghet (grundersättning).

Det stora grundtrygghets- och jämlikhetskravet nu är en familjepolitisk reform. Det är särskilt viktigt att främja kontakten mellan föräldrar och barn under barnets första levnadsår, som har grundläggande betydelse för personlighetsutvecklingen. Centern föreslår ett särskilt vårdnadsbidrag på 10 000 kronor till föräldrar med barn under 3 års ålder, förenat med lagstadgad rätt till förkortad arbetstid eller tjänstledighet. Ersättningen skall vara skattepliktig och ATP-grundande.

Det är angeläget att familjepolitiken främjar föräldrarnas valfrihet.

Vårdnadsersättningen har detta syfte. För ökade valmöjligheter krävs också att den kommunala barnomsorgen byggs ut.

För en god hälsovård krävs ökade satsningar på friskvård och förebyggande åtgärder. Det är för den näraliggande framtiden angeläget att möta människors rättmätiga behov av vård genom utbyggnad av sjukvården, långtidsvården och äldreården. Utbyggnaden skall i första hand inriktas på små vårdenheter och öppenvård nära hemmiljön. En utbyggd hemsjukvård är ett viktigt komplement till den slutna vården. Utbyggnaden av vårdområdena kräver ökad satsning på vårdutbildning och forskning. Handikappade skall beredas möjlighet att leva tillsammans med andra människor under likvärdiga förhållanden.

Det är en viktig uppgift för samhället att säkerställa de enskilda människornas rättstrygghet och personliga integritet. Den ökade brottsligheten, inte minst ungdomsbrottsligheten, inger allvarliga farhågor.

Brottsligheten måste motverkas genom förebyggande åtgärder, bl.a. inom undervisning och socialpolitik, men också genom en effektivare kriminalvård.

Samhälle i ekologisk balans

Omgivningsmiljöer såväl som arbets- och bomiljöer måste formars efter människornas och allt livs förutsättningar och behov.

Skall mänskligheten överleva måste sträng hushållning ske med jordens produktionskraft och naturtillgångar. Använt material och avfall måste återföras till ny användning. En ansvarsfull användning av våra natur- och miljöresurser måste garanteras genom en långsiktig hushållningsplan. Teknik och teknologi skall anpassas till miljöpolitikens krav, så att ett samhälle i ekologisk balans kan upprätthållas.

Användning och spridning av farliga gifter och kemikalier måste effektivt motverkas.

Energifrågan är den största och svåraste frågan nu. Oljan medför stora miljö- och hälsoproblem som måste bemästras. Den är en ändlig resurs som vi på sikt måste minska beroendet av. Kärnkraften är inget alternativ. Huvudskälet är säkerhetsriskerna. Så länge de inte är bemästrade, är det oförsvarligt att satsa på kärnkraft. Dessutom talar ekonomiska skäl mot kärnkraftsutbyggnad. Centerns energipolitik är inriktad på en effektivare energianvändning, besparingsåtgärder och en intensiv satsning på ändligt förnyelsebara energikällor som solenergi, vindkraft och jordvärme. Härmed uppnås också ökad sysselsättning, konkurrenskraftigare näringsliv och bättre miljöer.

Decentralisering av arbetstillfällena, bebyggelse och inflytande ger bättre förutsättningar för en samhällsstruktur i ekologisk balans.

Arbete åt alla

Arbete är inte bara en grund för försörjning utan har också stort egenvärde för människan. Rätten till arbete är därför av grundläggande betydelse. Om allas rätt till arbete skall kunna tillgodoses måste antalet arbetstillfällen ökas med minst 400 000. Centern arbetar för att detta mål skall nås i början av 1980-talet.

Under de senaste årtiondena har sysselsättningen ökat i statliga och särskilt kraftigt i kommunala verksamheter. Det behövs nu en betydande ytterligare sysselsättningsökning hos kommuner och landsting främst för barnomsorg och vård. Den förda politiken har misslyckats med att skapa det nödvändiga ekonomiska underlaget. Därför måste målsättningen nu vara att skapa nya arbetstillfällen främst i näringslivet och i första hand i mindre företag. Detta är nödvändigt för att få resurser till ökad sysselsättning hos staten och kommunerna.

Människorna i olika landsdelar måste tillförsäkras samma möjligheter till arbete och inkomster. I en aktiv närings- och sysselsättningspolitik måste därför ingå en förstärkt regionalpolitik, som konsekvent inriktas på en decentraliserad lokalisering av näringsliv och bebyggelse.

Arbetsliv

Det är angeläget att arbetet med att förbättra arbetsmiljön och stärka de

anställdas inflytande fortsätter. Reformeringen av arbetsrätten måste fortsätta för att främja social och miljömässig förnyelse av arbetslivet. Fackföreningsrörelsen och arbetslivets organisationer i övrigt har i detta sammanhang viktiga uppgifter.

Resurserna måste ökas för anpassning av arbetsplatserna till människans psykiska och fysiska förutsättningar. De anställda måste ges kunskap om arbetsmiljöns hälsoeffekter såväl när det gäller ämnen som används i produktionen som fysiska och psykosociala påfrestningar. Hälsosofarliga ämnen och arbetsmiljöer måste motverkas och forskningen på detta område utbyggas.

Närhet mellan bostad, arbete och service spelar en avgörande roll för social förnyelse av arbetslivet, där alla människor oberoende av ålder, kön och handikapp kan delta. Genom satsning på decentralisering och mindre enheter kan arbetsmarknaden och livsmiljön bli mera allsidig.

Social marknadsekonomi

Den främsta drivkraften till framsteg och framåtskridande är de enskilda människornas vilja till initiativ, samverkan och ansvar. Därför måste näringslivet vara decentraliserat och verka inom samhällets sociala och miljömässiga målsättningar - en social marknadsekonomi. En fortsatt strukturutveckling inom näringslivet mot allt större och färre företag och därmed ökad kapitalkoncentration skall motverkas. Maktkoncentrationen i såväl privat- och samhällsägda företag som institutioner måste effektivt bekämpas. En utbyggd företagsdemokrati med tillvaratagande av den enskildes kunskaper och erfarenheter är angelägen för såväl trivsel på arbetsplatsen som effektivitet och jämlikhet i arbetslivet.

Med den politik som förts har näringslivets produktionsförmåga inte kunnat utvecklas på önskvärt sätt. Framför allt har de mindre företagens utvecklingsmöjligheter försumrats.

Nu måste det ske en kraftig satsning på att ge de mindre företagen utvecklingsmöjligheter. Sysselsättningen, den regionala balansen, bytesbalansen mot utlandet och de nödvändiga resurserna för angelägna trygghets- och jämlikhetsreformer kan inte klaras utan en väsentligt ökad satsning på mindre och medelstora företag.

För den överskådliga framtiden måste vårt land i stort sett kunna klara sin egen livsmedelsförsörjning. Jordbrukspolitiken måste inriktas på att all jordbruksjord, som kan brukas och vidmakthållas, skall utnyttjas för livsmedelsproduktion. Det är nödvändigt att fisket och trädgårdsnäringen ges förbättrade förutsättningar att utvecklas.

Decentraliserat samhälle

Den kraftiga koncentrationen av bebyggelsen medför stora nackdelar från ekonomiska, jämlikhetspolitiska och miljöpolitiska utgångspunkter. Den strider mot vad det stora flertalet människor önskar. Samhällsplaneringen måste istället inriktas på att skapa ökad närhet mellan arbete, boende, service och fritidsmiljöer. De stora svårigheter, som drabbat vissa storstadskommuner i form av höga samhällsbyggnads- och socialkostnader är en följd främst av centraliseringspolitiken. Den koncentration som nu

sker inom länen leder till såväl glesbygds- som storstadsproblem och drabbar människorna hårt.

Centerpartiet kräver i sin nya riksplan en sådan förstärkning och inriktning av regionalpolitiken, att spridning kan ske av verksamheter och bebyggelse över hela landet.

Den kommunala demokratin har fått försämrade möjligheter genom den påtvingade storkommunreformen och en långtgående slutlig detaljkontroll. Förutsättningarna för den medborgaraktivitet, som är grunden för vår folkstyrelse, har därmed minskats.

Strävandena måste nu intensifieras för en förstärkt och fördjupad kommunal demokrati och för införande av en verklig länsdemokrati. Det kan bli nödvändigt att dela upp kommuner som blivit geografiskt eller befolkningsmässigt för stora för en väl fungerande kommunal demokrati. Den representativa demokratin måste byggas ut så att den enskilde medborgaren tillförsäkras större möjligheter till inflytande i kommun och län. Detta är viktigt för att samhället skall utformas efter människornas behov och önskemål.

Centraliseringspolitiken måste brytas nu, så att ett decentraliserat samhälle kan skapas.

Centeralternativet

De gamla ideologierna från 1800-talet ger nu inte någon hel samhällsuppfattning. Socialismen, konservatismen och den gamla liberalismen leder till centralisering. Men problemen kring centraliseringen har inte tagits upp till diskussion i de gamla ideologierna. Hela miljö- och naturresursproblematiken har också lämnats utanför.

Dessa frågor är vår tids viktigaste. Det är centern som fört in decentraliserings- och miljöidéerna i den politiska diskussionen.

Centerpolitiken avser hela samhällsutformningen. Det gäller en jämlikhets- och miljömålsättning, en politik för ett decentraliserat samhälle. Det decentraliserade samhället ger de bästa förutsättningarna för ekologisk balans, jämlikhet, goda miljöer och gemenskap.

INFÖR VALET DEN 19 SEPTEMBER UNDERSTRYKER

CENTERPARTIET SÄRSKILT:

- 1 En fast och konsekvent neutralitets- och försvarspolitik måste upprätthållas för att främja vårt lands fred och säkerhet, för att vidmakthålla vår utrikespolitiska handlingsfrihet och för att främja fredlig samlevnad i världen.
- 2 Solidariteten över gränserna med fattiga och förtryckta folk skall förverkligas genom en ny ekonomisk världsordning med en jämnare fördelning av världens resurser. Den internationella handels- och biståndspolitikerna skall stimulera de fattiga folkens egna strävanden till frihet och till social och ekonomisk utveckling och utjämning.
- 3 Arbetet för nedrustning bör intensifieras genom nya svenska initiativ i kampen mot främst spridningen av kärnvapen.

- 4 Ett vidgat ekonomiskt, kulturellt och socialt samarbete med andra länder och särskilt med våra nordiska grannländer skall eftersträvas.
- 5 Individens fri- och rättigheter skall ges ett starkare grundlagsskydd. Den enskildes rättssäkerhet skall stärkas och den personliga integriteten garanteras.
- 6 Möjligheter till religionsutövning i alla delar av landet måste garanteras genom att samband mellan kyrka och stat bevaras, kyrkans beskattningsrätt bibehålls, kyrkan ges möjligheter till angelägna inre reformer och de fria samfunden ges tillräckliga resurser för sin verksamhet genom en successiv förstärkning av det statliga stödet.
- 7 Den kommunala självstyrelsen och demokratin måste förstärkas genom t.ex. kommundelsorgan, förbättrade informationsmöjligheter, minskad statlig detaljkontroll över kommunerna samt decentralisering av den kommunala förvaltningen.
- 8 Länsdemokrati skall genomföras så att medborgarna ges ökat medinflytande och medansvar över den regionala utvecklingsplaneringen och övriga länsfrågor.
- 9 Dataverksamhetens utbyggnad måste noga kontrolleras. För att skydda den personliga integriteten måste dataverksamheten organiseras i decentralistiska former.
- 10 Maktkoncentration - såväl inom den offentliga verksamheten som i näringslivet - skall bekämpas genom decentraliseringspolitik. Sammanslagningar av företag skall motverkas, de mindre företagens utveckling främjas och en utbyggnad av företagsdemokratin stimuleras.
- 11 Näringspolitiken skall utformas med sikte på fortsatt utbyggnad och modernisering av näringslivet så att arbetslivets villkor kan förbättras och konkurrenskraften upprätthållas på såväl export- som hemmamarknaden.
- 12 Näringspolitiken måste särskilt inriktas på att ta tillvara den initiativkraft och de utvecklingsmöjligheter som finns i de mindre och medelstora företagen.
- 13 Det s.k. blankettraseriet och det byråkratiska krånglet måste hejdas genom att uppgiftsskyldigheten till det allmänna samordnas, förenklas och begränsas.
- 14 Sysselsättningspolitiken måste för att förverkliga målsättningen om arbete åt alla inriktas på att få till stånd 400 000 nya arbetstillfällen till i början av 1980-talet.
- 15 Regionalpolitiken skall förstärkas och inriktas på decentralisering så att människor i alla delar av landet får tillgång till allsidig sysselsättning, social, kommersiell och kulturell service samt en god miljö.
- 16 En god försörjning med kollektivtrafik skall säkras bl.a. genom ökade statsbidrag till landsting och kommuner så att periodkort för ökad reserättvisa kan införas i hela landet, SJ ges sådana resurser att bl.a. de långväga godstransporterna i större omfattning kan gå på järnväg, vägarna rustas upp så att behovet av resor och transporter tillgodoses i alla delar av landet. Åtgärderna för bättre trafiksäkerhet skall intensifieras.
- 17 De multinationella företagen skall vara underordnade samhällets sociala

målsättningar, dess närings- och regionalpolitik och utländskt övertagande av svenska företag skall kontrolleras.

- 18 Kapitalbeskattningen skall läggas om i syfte att stimulera etableringen av nya företag och underlätta generationsskiftena i familjeföretag.
- 19 Skattesystemet skall reformeras med sikte på att sätta stopp för automatiska skatteskärpningar genom inflation och att lätta skattebördan i låg- och mellaninkomstlägena samt på användningen av arbetskraft.
- 20 Beskattningen av energi och ändliga råvaror måste utformas med hänsyn till vad en god resurshushållning kräver.
- 21 Skatt efter bärkraft måste vara en huvudprincip även inom företagsbeskattningen.
- 22 Förbättrade möjligheter måste skapas för de anställda till delaktighet i förmögenhetstillväxt och ägande inom näringslivet.
- 23 Medvetna ansträngningar grundade på en fast ekonomisk politik och reformer på beskattningens område måste sättas in för att bekämpa inflationen.
- 24 Kostnadsövervältringen från staten till kommunerna måste upphöra. Kommunerna och landstingen skall tillförsäkras en rättvis andel av samhällets ekonomiska utveckling så att de ges ekonomiska resurser som gör det möjligt att förbättra och bygga ut verksamheten bl.a. inom skola, barnomsorg, åldringsvård och sjukvård. Kommuner och landsting måste ges kompensation för negativa effekter av omläggningar av det statliga skattesystemet. Skillnaderna mellan rika och fattiga kommuner måste minska genom förbättrad skatteutjämning.
- 25 Jordbrukspolitiken skall inriktas på att all jordbruksmark som kan odlas används för livsmedelsproduktion, på att vidmakthålla hög produktionsnivå och självförsörjning och på att främja familj jordbruk och rationell jordbruksproduktion så att konsumenterna garanteras högklassiga livsmedel till skäliga priser och de som arbetar inom jordbruk, skogsbruk och fiske tillförsäkras en social och ekonomisk standard, likvärdig med den som uppnås i andra näringar.
- 26 Jordförvärvslagstiftningen skall läggas om för att främja sambandet mellan ägande och brukande och underlätta för aktiva jordbrukare att starta eget företag.
- 27 Jordbrukspolitiken skall samordnas med regionalpolitiken, så att deltidsjordbruk samt jordbruk och skogsbruk i kombination med varandra och med andra sysselsättningar främjas.
- 28 En hushållningsplan för naturresurser skall utarbetas till grund för en ansvarsfull och på ekologiska principer grundad användning av resurserna och åtgärder vidtas för att återföra ändliga råvaror till ny användning.
- 29 Energipolitiken måste inriktas på energihushållning främst inom industri- och bostadsuppvärmning, målmedvetna energibesparingsåtgärder och utveckling av alternativa, förnyelsebara energikällor.
- 30 Kärnkraftsutbyggnaden skall med hänsyn till säkerhetsfrågorna stoppas och en beredskapsplan för successiv avveckling av de fem kärnkraftverk som är i drift upprättas för att sättas i kraft om kärnkraftens

säkerhetsfrågor inte har lösts.

- 31 Planerna på uranbrytning i Sverige skall stoppas.
- 32 Åtgärder måste skyndsamt vidtas för att minska oljans negativa miljöeffekter.
- 33 Inslagen av praktisk verksamhet i grundskola och gymnasieskola skall ökas och samarbete mellan skola och arbetsliv fördjupas bl.a. genom ett system med praktikperioder i gymnasieskolan, s.k. varvad utbildning.
- 34 Den högre utbildningen måste formas för större öppenhet mot samhälle och arbetsliv och stor valfrihet för de studerande.
- 35 Arbetslivserfarenhet måste tillmätas större betydelse i all utbildning.
- 36 Övergången från skola till arbetsliv måste underlättas, bl.a. genom att alla ungdomar som avslutar grundskola eller gymnasieskola erbjuds arbete, praktik och utbildning.
- 37 Reformeringen av arbetsrätten måste fortsätta för att främja social och miljömässig förnyelse av arbetslivet.
- 38 Resurserna måste ökas för anpassning av arbetsplatserna till människornas psykiska och fysiska förutsättningar.
- 39 Allmän arbetslöshetsförsäkring skall införas.
- 40 De kulturpolitiska insatserna måste intensifieras. Av särskild betydelse är att kulturlivet på lokal och regional nivå stimuleras och får ökat samhällsstöd.
- 41 Invandrarna måste ges goda förutsättningar att leva och verka i vårt samhälle med goda möjligheter att bevara kontakterna med hemlandets språk och kulturtraditioner.
- 42 Bomiljön i de ensidiga höghus- och koncentrationsområden som skapats särskilt under senaste tioårsperioden främst i storstadsområdena, måste bli föremål för speciella upprustningsåtgärder såsom komplettering med arbetsplatser, lokalservice, grön- och parkytor, gemensamhetsanläggningar, lekplatser m.m.
- 43 Bomiljöerna skall förbättras bl.a. genom en till människornas behov bättre anpassad planering av nya bostadsområden och genom kraftfulla upprustnings- och saneringsåtgärder, fler småhus och markbostäder och ett ökat byggande i mindre tätorter och på landsbygd.
- 44 De boende skall ges ett ökat direkt inflytande över sina bostadsförhållanden och sin boendemiljö.
- 45 Arbetet på att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män måste intensifieras bl.a. genom arbetsmarknadsåtgärder och utbildningsinsatser, genom undanröjande av orättvisor i lagstiftningen och genom opinionsbildning. Delat ansvar i hemmet utgör en förutsättning för jämställdhet.
- 46 En svensk aktionsplan för jämställdhet mellan kvinnor och män måste snabbt utarbetas.
- 47 Skolan skall aktivt medverka till att förändra attityder som hindrar jämställdhet mellan kvinnor och män och till att påverka elevernas yrkesval i syfte att få en för kvinnor och män gemensam arbetsmarknad.
- 48 Familjepolitik för valfrihet byggs ut genom värdesäkring av barnbidragen,

rätt till förkortad arbetstid och tjänstledighet för småbarnsföräldrar och vårdnadsbidrag om 10 000 kronor per år - lika för alla - till alla familjer med barn under tre års ålder.

- 49 Samhällets barnomsorg skall byggas ut så att behovet täcks.
- 50 Åtgärder måste vidtas för att garantera pensionärerna pensionshöjningar som ger höjd standard och skydd mot prishöjningar. Orättvisorna inom pensionssystemet måste avskaffas.
- 51 Utbyggnaden av den öppna sjukvården skall fortsätta med inriktning på decentralisering till lokalt förankrade mindre enheter. Inom dessa skall mindre vårdteam arbeta genom vilka behovet av öppen vård, nära kontakt och kontinuitet tillgodoses.
- 52 Vårdresurserna för äldre och långtidssjuka måste byggas ut och förbättras såväl ifråga om vårdinstitutioner som ifråga om åtgärder som underlättar vård och omvårdnad i hemmen, bl.a. genom ökat statligt stöd till hemsamarit- och hemsjukvårdsverksamhet och genom en utbyggd hälsovård för de äldre.
- 53 Handikappade skall beredas möjlighet att leva tillsammans med andra människor under likvärdiga förhållanden.
- 54 Effektiva åtgärder skall vidtas för att nedbringa den totala alkoholkonsumtionen och för att komma till rätta med bruket av alkohol, narkotika och tobak bl.a. genom reklamförbud för alkoholdrycker och tobak, ökad upplysningsverksamhet om gifternas skadeverkningar, förstärkt stöd till nykterhets-, idrotts- och ungdomsorganisationerna och intensifierade satsningar på friskvård.
- 55 Brottligheten måste förebyggas och motverkas genom effektiva åtgärder och den enskilde måste säkerställas till liv och egendom.